

mokslas • menas • literatūra

DRAUGAS

ANTROJI DALIS / 1982

BALANDŽIO MĖN. 3 D. / APRIL 3, 1982

PART TWO — NR. 73 (14)

Šiame numeryje:

Kirčiavimas oro bangomis ir scenoje.
Aloyzas Baronas vėl su mumis.
Paruoštas naujasis Bažnyčios Teisynas.
Žvaigždynų sonatams skambant: čiurlioniškosios poezijos iševijoje antologija.
Mūsų poetų čiurlioniškosios temos eilėraščiai.
Baltų dramaturgijos enciklopedija.
100 metų sukaktis nuo rašytojo A. Vėnuolio gimimo.
Iškili lietuvių mokslininkė: dr. Elena Liaukienė.
Nauji leidiniai ir kultūrinė kronika.

Aloyzas Baronas vėl su mumis

JURGIS GLIAUDA

Aloyzas Baronas, TRISDEŠIMT ISTORIŲ SUAUGUSIEMS. Viršelis Nijolės Palubinskienės. Išleido Lietuviškos knygos klubas Chicagoje 1981 metais. Knygos kaina — 8 dol., su persiuntimu — 9 dol., Illinojaus gyventojai prideda dar 48 centus valstijos mokesčių. Leidinys spausdintas "Draugo" spaustuvių, 4545 W. 63rd St., Chicago, IL 60629, gaunamas taipgi "Drauge".

Ir kai vėl žydi obelis, aš neatsikratau minties, kad tai mūsų gyvenimas, kad vėl užsimigs vaisiai ir jie kris ligi rudens kaip žmonės, kol keletas jų prinoks ir mirs tik paliesti senatvės.

Aloyzas Baronas

Pomirtinis, kuklusis Aloyzas Barono novelių rinkinys "Trisdešimt istorijų suaugusiems" yra tarytum nuostabus tragiškai iš gyvenimo dingusio Aloyzo sugrįžimas į jo ištikimų skaitytojų ratą. Ant knygnešių skobnių, periodikos skelbimuose, skaitytojų rankose nauja Aloyzo Barono knyga, ir nuožmaus mirties nusikaltimo lyg nebūta. Autorius gyvas, lyg pavasarį iš žiemos lėtargo atkutusio obelis.

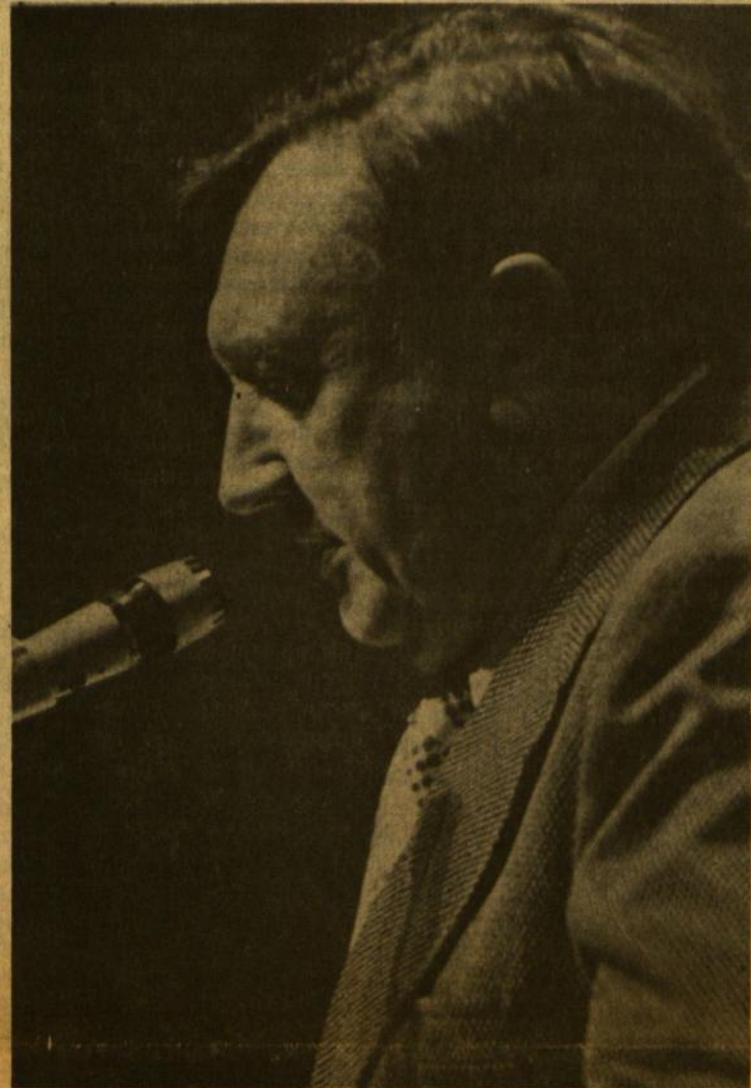
Trumpuose epizoduose, kurie, Aloyzo Barono analizuojami, pergimsta į pilkos kasdienybės dramą, tiek daug esminių mirusiojo autoriaus kūrybinio pasaulio elementų, skaitytojas taip įtaigiai įkviečiamas į novelės sudėtį, miniatiūros idėjinis kontrapunktas toks aiškus, kad aštrus galvestis dygiai žeidžia samonę: per anksti netekta didelio,

reikšmingo rašytojo, kuris dar daug duotų lietuvių literatūrai.

Knygoje (pal. 6) pažymėta, kad šis novelių rinkinys "paties autoriaus buvo paliktas vienam kolegai iš 'Draugo' peržiūrėti ir tik kitais metais spaudai atiduoti". Tad leidinys ir testamentinis. Tenka galvoti, kad velionio valia pagerbta, rinkinio struktūra autentiška, pavadinimas autoriaus duotas. Be abejo, knygos viršelis jau leidyklos priedas prie knygos.

Kai kurios rinkinio novelės buvo spausdintos. Prie tokių jų ankstesnio rodymosi metrikiniai duomenys turėtų būti. Tai pomirtinis leidinys, tai talka ateities studijai. Keliais taikliais sakiniiais knygos applanke apibūdintas Aloyzo Barono talento pobūdis. Tačiau knygos aplankas nusimeta, knygą panorėjus įsirišti. Autoriaus talento įvertinimui tikėtų penktas knygos puslapis, kuriame yra lakoniška autoriaus biografija.

Užtat 172-173 puslapiuose duotas Aloyzo Barono parašytų veikalų sąrašas. Geras, išsamus ir naudingas istorijai ir bibliografijai. Novelių ir apsakymų rinkiniuose įvardinti atskiri kūriniai. Trisdešimt viena knyga! Trisdešimt kūrybingų metų! Tai vienas iš produktyviausių iševijos rašytojų, kaip skelbia knygos aplanko tvirtinimas. Ir kyla pagunda daugiau cituoti iš aplanko definicijų: "Ar tai buvo lietus, ar automobilio išversta tvora, viskas jam kalbėjo ką

Rašytojas Aloyzas Baronas (1917-1980) literatūros vakaruose, knygų susitikime, įvairiuose minėjimuose bei studijų dienoje, rengėjų paprašytas, niekada neatsisakydavo tarti savo šmaikštų žodį ir paskaičiuoti savo kūrybos.

Nuotr. V. Maželio.

nors žmogiško. Kiekviena su tikta gyvenimo menkystė jam paslaptis kalbėjo apie kurį nors žmogiškojo gyvenimo nuotykių su pilna įtampos intriga ir su pozityvia jos atomo mazga".

Kai pasižiūriu į įspūdingą Aloyzo Barono knygų sąrašą, matau, kad didesnė jų dalis yra mano recenzuotos. Iš autoriaus laiško spėjau, kad su mano nuomonėmis jis sutikdavo: definicijos ir idėjos ištakų ieškojimas jam buvo priimtini. Dukart man teko dalyvauti "Draugo" romano konkurso komisijose, slaptyvardinio Aloyzo Barono veikalą premijuojant. Premijuojamų romanų gaivališkumas — ir jauno 1961 metais autoriaus, ir jau patyrusio 1973 metais rašytojo — pelnė jam premijinį respektą be konkurencijos.

Visad jis buvo įvairus, gaivališkas, idėjinis. Tačiau mane itin džiugino Aloyzas Baronas iševiškos buities kronikininko misijoje. Šioje sferoje jis nepalyginamas meistras. Iš nesudėtingos iševiškos buities klaviatūros jis išgaudavo skardžių sąskambius, prieštarų sandūrų, lyrikos ir sudėtingų simfonijų. Šio žanro jo kūriniai buvo iševijos portretūra, ir jo teptukas nebuvo natūralistinis, bet kažkaip nostalgiskai supoetintas. Eilinių iševijų lietuvių ir jo būtinę bei dvasinę panoramą jis piešė savo "baronišku" metodu, kuris, atrodė tilptų tarp pasaulinių novelės meistrų — tarp apmaudingo čekoviško jautrumo ir mopasaniško, dažnai režiančio sarkazmo po realybės rūbais. Aloyzas Baronas vaizdavo ir istorijai paliko būtinę ir dvasinę jo

generacijos iševio būklę. Ir šie tamsūs iševiškos buities užkulisiai, Aloyzui Baronui į juos pažvelgus, visad liks ryškūs, jo talentingos analizės nuotvieksti.

Savo knygoje Aloyzas Baronas yra perdėm ištikimas savo aplinkai. Tačiau tai nepadarė jo vadinamuoju buitiniu rašytoju. Analizuodamas aplinką, jis ją idėjiniai turtino, jos poreikius plėtė, dalyvių dvasioje įžiebė naujų, netikėtų siekių. Po Aloyzo Barono jo generacijos iševijos žmogus neliks ateičiai nuasmenintu individu, jis paliks pilnavertis ir sekančioms generacijoms savas ir suprantamas, kaip dabar mes savais ir suprantamais laikome Vaižganto, Žemaitės ar Savickio individus. Ateities skaitytojas dažniausiai nesidomi etnografiniais atributais, bet visad domisi žmogumi ir jo literatūrinu nuotykiu.

Šiame 176 puslapių rinkinyje randamos novelės yra trumpos iki įmanomo, epizodinės, be sąskambio su antrine siužetine potekste. Todėl jos tokios pagaulios iš pirmos eilutės. Savo forma tos novelės elegantiškos, savo idėjingumu ir veikėjų psichės nagrinėjimu — jos gilios. Seniai dingio jaunojo Aloyzo Barono gaivališkų, maištaujančių apsakymų didaktinių aforizmų atakos. Dabar rinkinio novelėse šiam žanrui būdinga pabaigos staigmena, pridengta logiškos būtinybės, todėl skaitytojo kaip ir nesu gaunama. Rašyti tokias miniatiūras novelės nėra lengva. Rašytojas turi būti burtininkas su pasakiška Aladino lempa — išsikviesti į literatūrinį buvimą pasaulį miniatiūroje. Nepastebimo

dvasinio vingio plačioji detalizacija turi būti tikra, trumpa, neprasikišusi pro numatytas ribas ir rėmus. Kaipgi gaila, kad šis puikus mini-novelių rinkinys nepasirodė, autoriui esant gyvam!

Iš esmės "Trisdešimt istorijų suaugusiems" yra nelaimingų, melancholijon palinkusių asmenų rikiuotė. Jų psichėje ir lūpose neretai lankosi tylūs protestai prieš kasdienybės slogutį, kuris toks daugiaformis jų gyvenimuose. Jie ne tokie, kurie buvo dažni jaunojo Aloyzo Barono veikaluose. Dabar nebe maištingi, nebe karštuoliai. Tačiau ir šių herojų protestas suskamba — bent atodūso formoje, bent akimirks praregėjime, bent kažin ko kilnesnio, pilnesnio, tobulesnio pasiilgime. Kasdienybės slogutis užkloja juos savo sunkia, švinine danga. Ir tada pamatai, kaip šie žmonės nėra užkariavę gyvenimo — jie per gležni kovai su gyvenimu. Visi jie menkuliai, kartais girtuoklėliai, kartais saikingi kortininkai, ištikimi santuokiniai, net vertėivos, net menininkai, bet jie yra esminė, didžioji iševiškos visuomenės dalis. Jie yra bazė, ties kuria žydi dekoratyvios iševiškos iniciatyvos žiedai ir fejerverkai. Taip, be Barono ši įdomi visuomenė būtų dingusi užmarštyje, nežinioje, liktų neįsijūreta ir nenagrinėta.

Absoliutus eksperimentikos ir "modernios" stilizacijos vengimas teikia Aloyzo Barono prozai — romanui ir novelėi — tikrovės skelbimo pobūdį. Tai nėra natūralistinis protokoliskumas. Ir Barono realizmas yra jo specifinis realizmas — spalvingas kaip gamtovaizdis vasarą. Tai autoriaus savo personazų pažinimas. Jis neguldo savo personazų į literatūrinio eksperimento ir madingumo Prokrusto lovą, bet leidžia jiems pilnai ir smagiai gyventi savo kūryną.

Šio rinkinio novelėse pasakojimas pasiekia nuostabią, natūralų paprastumą. Skaitytojas intuityviai įžengia į epizodą, susitinka su personazais, susidomi paprastose situacijose. Staiga viena kita pastraipa, vienas kitas psichinis vingis, sąžiningas krustelėjimas, prisiminimo lūžis ar priekaištas visą istoriją užveda ant kitų begių, ir skaitytojas susitinka su gilesnės reikšmės įvykiu, su kitų dimensijų reiškiniais. Iš pradinės kuklės melodijos autorius išgauna erdvų polifoninį akordą.

Žvilgtelėjus į rinkinio masę, pastebime žerintus punktus. Novelė "Prie slenksčio" sarkastiškai pasikalbėjimu apnuogina įprastų moralinių dogmų susikirtimą su cinizmu. Tai eutanazijos ir įžalios komercijos konfliktas. "Priekaištas", sakyčiau, meistriška bemaž besiužetinės medžiagos transformacija į psichologinių konfliktų grandinę. Štai "Bendrininkas" — moralinės ir etinės atsakomybės kančia, kurios niekas nežinos, neįtars. Žmogaus elgesio teisėjas yra jo sąžinės balsas. "Kiemo obelis" — alergijos sustiprintas santykis su mirtimi. "Šeima" perverta V. Nabokovo "Lolitos" pamušalo - erotizmo. Ši Aloyzo Nukelta į 2 psl.)

Kertinė Parastė

Kirčiavimas oro bangomis ir scenoje

Iševijoje šalia įvairių kultūrinių apraiškų radijas vaidina nemažą vaidmenį. Jo programos yra nelyginant robinzoniškos salelės anglų kalbos vandenynė. Aplinka alinančiai nepalanki, o vis tiek metų metais, kaip mėgstama pabrėžti, oro bangomis aidi lietuviškas žodis.

Vienur kolonijose šios programos yra ilgesnės ir dažnesnės, kitur girdimos tik pusvalandį per savaitę. Kokia bebūtų transliacijų trukmė, radijo valandėlės atlieka būdingą lietuvių gaivinimo misiją. Gimtuosiu žodžiu jos bent trumpam praveria langą į mūsų veiklos kasdienybę, kultūrą, praeitį, į šviesią ateitį. Visur jos yra laukiamos. Juo labiau senesnių ar negalujančių tautiečių namuose.

Reikia neužmiršti, kad daugelis lietuvių radijo darbuotojų už savo triušą, rengiant programas, negauna nė cento. O jei ir pasitaiko koks piniginis atlyginimas, tai tik, išlaidas apmokant, dažniausiai simbolinio dydžio. Iš tiesų šioje veikloje dvasinis tautinis atpildas tebelieka pagrindiniu akstiniu.

Klausytojai už tai gerbia radijo redaktorių — pranešėjų (turiu minty ir moteris). Jų balsai pasidaro artimai mieli, ypač, kai tembras yra malonus, sakiniai aiškūs, sklandūs, kirčiavimas pavyzdingas. Iš tokio pranešėjo ar pranešėjos ne tik sužinai, kurie tautiečiai švenčia vardadienius ar gimtadienius, kas buvo pakrikštytas ar palydėtas į kapus, arba, kas yra toji kilniadvasė rėmėja, vėl paklojusi radijo išlaikymui šimtinę, bet, atidžiai klausydamas, įsimeni, jog „laidotuvės“ kirčiuojamas pirmas skiemuo, „vėliava“ — pirmas skiemuo, „kompromisas“ — trečias skiemuo, „programa“ — paskutinis skiemuo. Taip, kaip turi būti.

Kitą savaitę, įjungęs tą pačią retą lietuvių laidą,

klausaisi jau kito pranešėjo, irgi su entuziazmu atliekančio visuomenės užduotį. Viskas vyksta sklandžiai, tik kirčiavimas jau nėra tos pačios kokybės. „Laidotuvės“ kirčiuojamas trečias skiemuo, „vėliava“ — paskutinis, „programa“ — antras. Tariau: malonu, šia tvarka, latvių, Vytauto Didžiojo ir t.t. Kita savaitę trečias valandėlės vadovas, skambios greita kalbės meistras, į savo puikią lietuvišką fonetiką kažkodėl protarpiais įspraudžia kirčius, nenumatytus nei Baltikonio, nei Skardžiaus žodynuose. Ir visa tai girdime ne tik radijo bangomis, bet ir įvairių minėjamų kalbose, paskaitose, deklamacijose, vaidinimuose.

Suprantame, po daugelio metų svetur išlaikyti kirčiavimo nuovoką nelengva. Dar sunkiau tiems, kurie iš Lietuvos atsinešė tarmiškų ar miestietiškus polinkius. Juo toliau, tuo dažniau pasimeistame. Ir kaip nepasimesi, jei, susitikęs su tautiečiais, neretai pokalbiuose išgirsti lietuvių kalbos padirbinį (surogatą). Po tokių sąlyčių subtilumas kalbai lieka gerokai apdilintas.

Ką daryti? Arba nieko, pasidavus gyvenimo kaitai, arba ką nors, kasdien variant gerą žodyną. Be abejo, kiekvienas kultūringas lietuvis turi namuose lietuvių kalbos vadovą su kirčių nurodymais. Pastudijuokime. Įsigilinkime į kirčiavimo dėsnius.

Tai pravartu ypač tiems, kurie kalba per lietuvių radiją ir įvairiais atvejais kopija į sceną, stoji prie pulsto. Draugystė su žodynu patobulins jų išraišką. Oro bangomis ir salėse aidės kuo tikslesnė lietuvių bendrinė kalba. Viena kita klaidelė bus nepastebėta. Klausytojus erzina tik ištisos blogų kirčių sankaupos. Jų išvengus, visos radijo valandėlės ir prakalbos galėtų tapti savotiškais lietuvių kalbos pamokomis.

Pr. V.

Aloyzas Baronas pokario metais, kada pasirodė jo pirmosios knygos. Nuotr. V. Maželio.

Paruoštas naujasis Bažnyčios Teisynas

J. VAIŠNORA, MIC

1981 m. spalio mėn. 20-28 dienomis posėdžiavo Bažnyčios Teisynui peržiūrėti ir suredaguoti komisija, susidedanti iš 66 kardinolų ir vyskupų; parinktų iš viso pasaulio (9 komisijos nariai negalėjo dalyvauti dėl įvairių priežasčių). Komisijos plenarinis posėdis turėjo galutinai apsispręsti ir priimti Bažnyčios Teisyno projektą ir pristatyti jį popiežiui patvirtinti ir paskelbti. Baigus darbą, komisijos sekretorius vysk. Rosalio Castillo Lara spaudos atstovams pareiškė: „Teisyno projektas buvo vienbalsiai priimtas su kai kuriomis mažomis pataisomis ir lotynų kalbos stiliaus išlyginimu. Projektas bus pateiktas popiežiui, kuris nuspręs, kada jį paskelbti“. Tikimasi, kad pop. Jonas Paulius II paskelbs Bažnyčios naują Teisyną 1982 metų pirmoje pusėje.

Tiesą sakant, naujasis Teisyno projektas jau buvo paruoštas prieš metus laiko. Tačiau popiežius manė, kad dar reikia kai kuriuos jo kanonus permastyti, kai kurias abejones išsklaidyti, kai kuriuos pasiūlymus dar krūti persvarstyti. Komisija tai padarė ir pagaliau darbą baigė 1981 m. spalio 20-28 dienomis.

Komisijos darbo laikas ir eiga

Popiežius Jonas XXIII 1959 m. sausio 25 dieną, pranešdamas, kad bus suaukštintas Visuotinis Bažnyčios Susirinkimas, paminėjo, kad bus 1917 m. Bažnyčios Teisio kodeksas peržiūrėtas ir perredaguotas. Tam reikalui 1963.III.28 buvo sudaryta komisija, kuri 1963-1972 m. paruošė Bažnyčios Teisynui naujas schemas. Tos schemas išsiuntinėtos viso pasaulio vyskupams, Romos Kūrijos nariams, katalikiškoms universitetams ir fakultetams, vienuolių viršininkams; gavus jų pastabas, pasiūlymus ir pageidavimus, visa tai buvo peržiūrėta, panaudota ir įtraukta į Teisyno projektą. Tam reikalui buvo sudaryta ekspertų komisija iš apie 100 juristų, parinktų iš tarpo vyskupų, kunigų ir pasauliškųjų, kuri talkino centrinei komisijai. Turėta 2160 posėdžių ir pašvęsta 6375 valandos bendro darbo.

Bažnyčios naujo Teisyno reforma rėmėsi direktyvomis, kurias aprobavo 1967 m. Vyskupų sinodas. Kad galutinis Teisyno suredagavimas nėra jau taip paprastas, paaiškėjo iš komisijos pirmininko kard. Felici pranešimo 1980 m. Vyskupų sinode. Kai kurie Sinodo vyskupai siūlė dar atsklausti viso pasaulio vyskupų, kas jau buvo padaryta nekartą, pradedant nuo 1972 m. Tai parodė, kad Komisijos atliktasis darbas nepatenkino visų įvairiais klausimais.

Naujo Bažnyčios Teisyno pagrindai.

Nuo pat Teisynui peržiūrėti ir suredaguoti komisijos darbo pradžios iškilo klausimas, kuo pasikliauti naujo Teisyno redagavimo darbe. Buvo siūlymų, kad Bažnyčiai nereikia jokių įstatymų, nes ji turi pagrindinį įstatymą — Evangeliją. Nemaža sunkumų kilo iš to, kad ne visi vienodai suprato, kas yra Bažnyčia: bendruomenė, Dievo tauta, išganymo sakramentas? Tokius skirtingus Bažnyčios aspektus, sunku buvo suvesti į juridines normas, be kurių Bažnyčia negali apsieiti. Pažymėtini pop. Pauliaus VI žodžiai: „Bažnyčia yra Kristaus įsteigtoji dvasinė ir regi-

moji bendruomenė, pagrįsta Dievo žodžiu ir sakramentais. Jos uždavinys nešti išganymą visiems žmonėms. Todėl ji yra reikalinga teisių, kad viskas vyktų, pagal Apaštalo žodžius, „padoriai ir tvarkingai“ (I Kor 14,40). Reikia tad, aiškino pop. Paulius VI, kad Bažnyčios Teisyno peržiūrėjimas nesiribotų vien buvusio kodekso peržiūrėjimu, šį tą išmetant ar pridėdant, bet būtų iškeltas „dvasinis“ juridinių normų pobūdis, kuris „išplaukia iš sakramentinės Bažnyčios prigimties ir kuris būtų veiksmingas Bažnyčioje“. Reikėjo tad išvengti pavojaus daryti skirtumą tarp Dvasios ir institucijos, tarp teologijos ir teisės.

Komisijai buvo nelengvas uždavinys: kaip suderinti pastoracines sąvokas su juridinėmis normomis, kurios nusakė realybę? Iš Komisijai atsiųstųjų pataisų ir pasiūlymų buvo matyti, kaip vieni kritikavo popiežiaus primatą iškelimą vyskupų kolegijos nenaudai, siūlė pabrėžti vyskupų kolegialumo rolę Bažnyčioje. Kiti bijojo, kad naujajame Bažnyčios Teisyne bus pabrėžtas tik „valdymas“ o ne „tarnavimas“ Dievo tautai, kurioje neturėtų būti skirtumo tarp dvasininkų ir pasauliečių.

Komisijos darbai susilaukė kritikos ir iš šalies. Teologai, susispietę aplink teologijos žurnalą „Concilium“, manė, kad „naujajame Teisyne neatsižvelgiama į vis augančią pasauliečių svarbą Bažnyčios tarnyboje: jie yra tik toleruojami, kaip pati žemiausioji pakopa“. Kritikų dalis, aiškina Komisijos ekspertas, kanonų teisės profesorius Fr. Cocopalmerio, nesupranta, kad teisiškumas Bažnyčioje nėra toks, koks yra valstybėje, kuri turi konstituciją, teisės procedūrą ir t.t. Be to, daugelio teisės žinovų, ir ne tik Bažnyčioje, sutapdinami „teisė“ ir „įstatymas“. „Įstatymas“ yra žmogaus kūrinys, o tuo tarpu „teisė“ yra pirmesnė už įstatymą. Ji nėra žmogaus sukurta, o Dievo suteikta. Dėl tokio nesupratimo civilinėje teisėje painiojama teisė gyventi ir įstatymas leidžias daryti abortą — sunaikinti tą teisę. Kritikai be to baiminosi, kad ir naujajame Bažnyčios Teisyne atsispindės Bažnyčios vaidas, kaip hierarchiška ir statinė realybė, o ne kaip keliaujanti Dievo tauta istorijoje. Esą Teisyne bus Bažnyčia supaprastą, kaip „tobula bendruomenė“, kas prieštarauja Vatikano II Susirinkimui, kuris kalbėjo apie Bažnyčią, kaip

„paslaptį“.

Be abejonės, Bažnyčios Teisynui perredaguoti Komisija turėjo prieš akis ne tik pozityvius pasiūlymus, pasisakymus, bet ir kritiškus balsus. Viename savo darbo komunikate Komisija pareiškė, kokių kriterijų ji laikosi: griežtas mokslinis pobūdis, gilus supratimas Susirinkimo mokslo, atsižvelgimas į pakitusias mūsų laiko socialines sąlygas. Komisija viešai pasisakė, kodėl nepatenkina prašymo tų, kurie dar nori darbą pratęsti, dar naujų siūlymų ir pataisų surati. Komisijos manymu, reikia darbas kuo greičiau baigti, nes „vyskupai neturi tikrų aiškių normų, kad galėtų teisingai vykdyti savo pastoracinį darbą; lengvai įsibraunantieji sava nuomone ir valia visokie naujūnai gali virst jau įstatymu, kada nepaisoma kiekvieno teisio ir pareigų; plintą piktnaudžijimai. Bažnyčios disciplinoje bus labai sunku išrauti, kai jie bus įsigalėję; tie kurie turi sveiką sąžinę ir nuovoką, skaudžiai pergyvena nepaisymą įstatymų; pats gyvenimas, institucijos, veikla ir Bažnyčios apaštala-vimo pastangos gali patekti į netvarką ir sustingimą“.

Sunkiai sprendžiamos problemos

Viename spaudai pareiškime Komisijos pirmininkas kard. Felici pasakė, kad yra dvi problemos, kurias Komisija galutinai turi išspręsti galutinaiame savo posėdyje. Viena jų — jurisdikcija, kurią iki Vatikano II Susirinkimo turėjo tikrai vyskupai, kunigai ir diakonai. Kadangi Susirinkimas „pateikė kai kuriuos tiksliai neapibrėžtus nurodymus apie platesnį pasauliečių dalyvavimą Bažnyčios valdyme, iškilo klausimas, iki kokių laipsnių kunigystės Sakramentas yra reikalingas, kad pasauliečiai iš tikrųjų galėtų teikti pagalbą hierarchijai. Dabar galutinai nuspręsta, kad pasauliečiai Bažnyčios valdyme gali dalyvauti tik deleguoti bažnytinės vyresybės, (pvz. jie gali būti bažnytinio tribunolų nariai, administruoti bažnytinius turtus ir pan.). Yra priimti šiuo klausimu du kanonai, kurie skamba taip:

1. „Jei vyskupas, išklauses kunigų tarybos nuomonės, randa reikalo, kiekvienoje parapijoje sudaroma pastoracinė taryba, kuriai pirmininkauja klebonas ir kurioje tikintieji savo pagalba padeda pastoracinės veiklos pagyvinimui, bendradarbiaudami su tais, kurie iš pareigos aptarnauja tikintuosius“.

2. „Jei kas jaučiasi neteisinais paliestas bažnytinės vyresybės dekretu, gali, dėl teisingos priežasties, skustis aukštesnei valdžiai už tą, kuri išleido dekretą“.

Juozas Zikaras (1881-1944)

Kristus (Nuotr. V. Maželio)

Naujajame Teisyne dalinai pakeistos katalikiškų organizacijų normos. Ikišioliniame kodekse buvo leidžiamos tik tokios pasauliečių draugijos, kurios yra tiesiogiai įsteigtos bažnytinės vyresybės, arba bent jos aprobuotos. Naujajame Teisyne leidžiamos ir tikinčiųjų noru įsteigtos bei jų vedamos: „Pilnai yra pripažįstama tikintiesiems teisė sukurti draugijas, privačiai iniciatyva ir susitarimu bažnytiniais tikslais siekti“.

Antroji nelengvai sprendžiama problema buvo katalikų santuokos plotmėje. Susituokusių išskyrimą ir jų santuokos panaikinimą, dėl buvusių ardančiųjų kliūčių (Nullitas matrimonii) sprendė bažnytiniai teismai: pirmiausia vietos vyskupo teismas, paskui apeliacija ir kitos vyskupijos tam skirtą teisimą, o kartais net ir aukščiausią Romos (Rotos) teisimą. Daugelis vyskupų prašė šia procedūrą supaprastinti ta prasme, kad pakaktų tik pirmojo teismo sprendimo, kuris pasisako už santuokos niekinimą. Praktikoje Bažnyčia jau buvo davusi šią teisę kai kuriems kraštams, bet norėta, kad tai būtų visuotinis įstatymas: jei pirmasis vyskupo teismas išsprendžia, kad santuoka yra

niekinė, jo sprendimas yra galutinis.

Su tokiais pasiūlymais nesutiko kard. Felici. Jis yra pasakęs: „Turėčiau pasakyti, kad suteiktoji galia tuoju labai padaugino sprendimus apie santuokos niekinimą. Paskutiniam Vyskupų sinode esu pranešęs, kad viename krašte (spėjama, kad Amerikoje), sprendimų apie santuokos niekinumą skaičius padidėjo 5000 nuošimčių. Vienių metų laikotarpiu dalykas dar labiau pablogėjo: po mano pareiškimų, ten tasai skaičius paaužo iki 7500 nuošimčių. Reikia, kad Komisijos nariai aiškiai ir galutinai šiuo klausimu pasisakytų“.

O tas santuokų panaikinimo skaičius padaugėjo dėl to, kad kai kur vyskupai savo valia, paveikti naujų psichologijos duomenų, prie iki šiol kanonais nustatytų ardančiųjų santuokų priežasčių pridėjo naujų, pvz. psichologinius nepasiruošimas santuokai, neturėjimas aiškaus supratimo, kas yra santuokinis gyvenimas ir pan. Atrodo, kad Komisija baigiamame posėdyje nutarė palikti iki šiol veiksime kodekse nurodytas santuokas niekinimo kliūtis, tik kai kurias labiau išryškinti, pvz. santuoka yra neteisėta, jai ji padaryta to, kuris neturi supratimo apie santuokos esmę, kas turi sunkų fizinį trūkumą (impotencija), nes visa tai trukdo santuokinį gyvenimą. Lygiai lieka ir apeliaciniai teismai, kurie siūlyta panaikinti.

Bažnytinės baudmės

Buvo norėta ir siūlyta, kad naujasis Bažnyčios Teisynas neturėtų iki šiol buvusių įvairių baudmių už sunkius nusikaltimus. Esą Bažnyčia yra Kristaus meilės skelbėja, todėl jos įstatymai turėtų būti baudmių — sankcijų. Tačiau Komisija buvo kitos nuomonės. Priešingai, siūlymai, kad darantieji abortą nebūtų išskirti iš Bažnyčios (ekskomunikuoti, o tokius sutaiškinti su Bažnyčia gali tik vyskupas) yra paliktos iki šiol veikiančios normos. Nepriimtas ir kai kurių siūlymas — pakartojantiems abortus paskelbti interdiktą — uždrausti priimti Sakramentus.

Aloyzas Baronas vėl su mumis

(Atkelta iš 1 psl.)

Barono novelė pavadinta „Seimyniškumas“ buvo spausdinta „Aiduose“. Dabar novelės personažas kalba pirmuoju asmeniu. Dėl to istorija slogesnė ir labiau autentiška. Prie kafiškų „Baimės“ nuogastavimų mūsų autorius pridūrė ir sarkazmą...

Kaip pastovų epizodą įreminima, neretai uvertūros įvado rolėje, Aloyzas Baronas naudoja gamtovaizdžio škičą. Oro pasikeitimai, kaip vėjas, lietus, šlapdriba, paukščių čirpimas arba tingintis amčioti šuva, tai vis bendros panoramos dalelės, bendro kolorito sutiršinimas. Neretai visa ta „įvado“ medžiaga atakamba personažo nuotaike, ir tai tampa neperskiriama aplinkos ir personažo psichinio būvio grandinė. Štai

nuotaikegojo ir skausmingo „Lietaus“ „meteorologinė“ nuotrauka: „Rytas buvo minkštas, lietus kabėjo čia pat, tamsūs debesys plaukė čia pat iš kiemo obels viršūnės. Lietus galėjo praplūpti kiekvieną minutę, tačiau be veik nejudas debesys laikė vandenį, lyg svarstydamos kada pakelti susiraukšlėjusią uždangą (psl. 64). Šioje novelės uvertūroje suskamba kūrinio tezių ir idėjų leitmotyvas. Tikslus ir elegantiškas būdas minimume duoti maksimumą.

Pavadinus šį novelių rinkinį „Trisdešimt istorijų suaugusiems“ jį pavadinimą įvertas šiandien taip labai suvulgarintas „for adult“ terminas. Pavadinčiau: „Trisdešimt istorijų literatūros mylėtojų“.

Landsbergis PEN suvažiavime

Algirdas Landsbergis atstovavo Amerikos egzilių rašytojų PEN centrui kovo 19-21 d. Londone įvykusiame Tarptautinio PEN klubo suvažiavime. Kovo 14 d. jis turėjo savo kūrybos rečitalį Londono tautiečiams lietuvių bažnyčios klube, o kovo 20 d. skaitė ištrauką iš savo dramų anglų kalba lietuvių ir kitataučių jaunimui Londono priemiestyje. Būdamas Londone, Landsbergis tarėsi lietuviškais reikalais su žurnalo „Index On Censorship“, Tarptautinės amnestijos (Amnesty International), Mažumų teisių grupės (Minority Rights Group), Kalinamų rašytojų komiteto (Writers in Prison Committee) ir Kestono kolegijos atstovais. Taip pat susitiko su Londono universiteto dėstytojais.

Baigiamas „Lietuvių tautosakos lobynas“

Išleidžiamas paskutinis „Lietuvių tautosakos lobyno“ IX tomas: „Mirtis ir laidotuvės: lietuvių liaudies tradicijos“. Spaudai paruošė dr. Jonas Balys.

Seniausios žinios apie lietuvių papročius ir tautosaką kaip tik surištos su paskutine apeiga žmogaus gyvenime — laidotuvėmis. Wulfstano rašė apie prūsų laidotuves jau IX a. Maletius apie sūdavius — 1561 m., Strykowski apie žemaičius — 1582, A. von Brandas — 1673 m., Praetorius ir Lepneris — 1690 m. ir kt. Šioje knygoje surinktos visos tos žinios ir labai gausi tautosakinė medžiaga iš naujesnių laikų.

Šio leidinio atspausdinta tik 300 numeruotų egz., tad netrukus jis bus bibliografinė retenybė. Kaip ir kitų „Lobyno“ tomų prenumeratorių, taip ir šio paskutiniojo, bus rezervuotos tos knygos egzempliorios. Numatoma, kad knyga bus išsiuntinėta jai užsisakiusiems gegužės mėn. Tomo kaina — 6 dol. 60 centų. Čekius rašyti ir siųsti: Lithuanian Folklore Publishers, 1105 Chiswell Lane, Silver Spring, MD 20901.

„Naujasis Bažnyčios teisio kodeksas yra redaguotas drauge su Vatikano II Susirinkimu, o taip pat remiantis juo, kad būtų įrankis Susirinkimo tikslų, realizavimui, kad būtų pasiekti vaisiai, kurių norėjo Vatikano II Susirinkimas“. Priminė taipgi tai, ką pop. Paulius VI prieš ketverius metus yra pasakęs juristų kongreso nariams: „Teisė nėra kliūtis, bet pagalba pastoracijai. Jos uždavinys ne trukdyti, arba priešinti, bet paskatinti, pravesti, ginti ir skieisti tikrosios laisvės dvasią“.

Sofija Pacevičienė

Verbų sekmadienis

Žvaigždynų sonatoms skambant

KAZYS BRADŪNAS

ŽVAIGŽDYNŲ SONATOS. Lietuvių poetų išėvijoje eilėraščių apie M. K. Čiurlionį. Sudarė ir redagavo *Alfonsas Tyrutis*. Išleido „Ateitis“ 1981 m.; Literatūros serija, Nr. 23. Išleista su Lietuvių fondo parama, gauta per JAV Lietuvių Bendruomenės Kultūros tarybą. Antologija iliustruota M. K. Čiurlionio grafikos darbais, piešiniais. Knygos applanke M. K. Čiurlionio „Žvaigždynų sonata. Allegro“. Spaudė „Draugo“ spaustuvė, 4545 W. 63rd St., Chicago, IL 60629. Leidinys kietais viršeliais, 104 psl., kaina — 9 dol., su persiuntimu — 9 dol. 95 centai, Illinojaus gyventojai dar pridėda 42 centus valstijos mokesčių. Knyga gaunama ir „Draugo“.

Ivairios poezijos antologijos grožinę literatūrą kuriančiose tautose yra, galėtume sakyti, jų kultūrinio gyvenimo būtinybė. Todėl ir lietuvių tautoje, kai tik po kokiomis pajutomis stipresnį kultūrinį vieškelį, pradėjo rodytis įvairių pagrindų suręstos poezijos antologijos. Jos čia gali būti tam tikro geografinio regiono poetų sambūrio portretas. Gali būti tam tikros poetinės srovės sanauka. Gali būti tam tikro laikotarpio rinktinės poezijos suma. Gali būti ir naujų kelių ieškotojų kuri nors manifestacinė ir bendra pastanga. Mėgiamos taipgi tos ar kitos

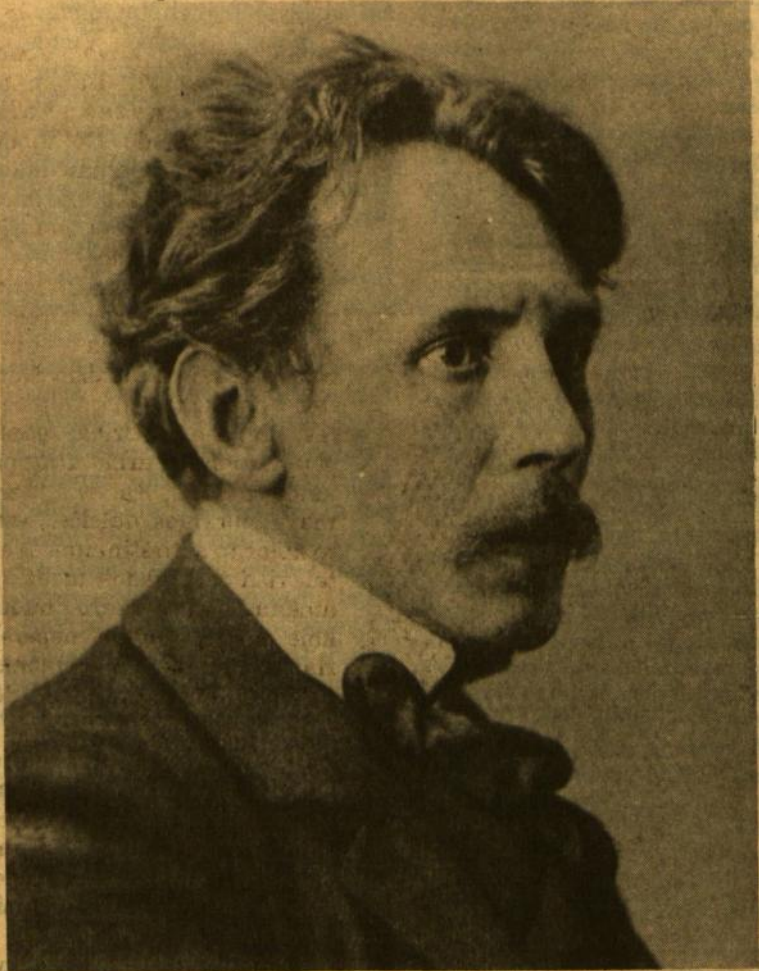
Mėgiamos taipgi tos ar kitos vienos temos poezijos antologijos, sakysim, religinės poezijos, meilės poezijos, patriotinės ar gamtos poezijos. Ir šiame dvidešimtam amžiuje visokių jų mūsų literatūra jau yra turėjusi. Labiausiai atmin-tin įsirežė nepriklausomybės laikais, 1936 metais, išleisti „Antrieji vainikai“. Stambiūs ir gražiai išleistos knygos puslapiuose savąja poezija čia labiausiai sutviesko Jono Kossu-Aleksandravičiaus (Aisčio), Bernardo Brazdžionio, Antano Miškinio ir kitų jų bendraamžių karta. Antologijų nestokojo ir pokario metu išėvijoje. Jau 1951 m. Lietuviškos knygos klubas Chicago išleido plačią, istorinę „Lietuvių poezijos antologiją“ — nuo liaudies dainų, Rapalio ir Mažvydo iki pat antologijos išleidimo metų.

Antologiją redagavo ir atitinkamai įvadais aprūpinęs J. Aistis ir A. Vaičiulaitis. Savotiška egzotika buvo Australijos lietuvių poezijos antologija „Terra Australis“ 1972 m. Simpatingai atrodė A. Tyrutis suredaguota „Marijos žemė“ 1958 m.: lietuvių poetų Marijos eilių vainikas ir kt.

Savo paskirtimi ir savo paliktais pėdsakais antologijų tradicijoje buvo tikra naujiena 1950 metais išleista „Zemė“. Tai buvo su plačiu studijiniu įvadu penkių poetų kūrybos antologija, palikusi mūsų poezijos raidoje žemininkų vardą ir visos jų kartos tam tikros bendros pastangos kryptį, po Stalino mirties įtakojusią beatsigaunantią poeziją ir Lietuvoje.

Ir štai dabar vėl gera naujiena — Čiurlioniškosios poezijos antologija. Antologijų tradicijoje ji yra naujiena dar ir ta prasme, kad čia sukaupiti poetų eilėraščiai, kuriuos inspiravo parašyti M. K. Čiurlionio tragiškoji asmenybė ir jo kūryba. Kultūros istorijoje tai gana retas dalykas, kad vienas žmogus gali būti daugeliui įspūdingos kūrybos šaltinio.

Mūsų Čiurlionio atveju tai atsitiko ne tik čia, išėvijoje, bet ir Lietuvoje. Ten, minint Čiurlionio 100 metų gimimo sukaktį, buvo išleista antologija „Saulėtos vizijos“ — eilėraščiai apie Čiurlionį. Antologijon sutelkta 17 poetų Čiurlioniškieji eilėraščiai. Deja, partinis protokolas neleidė ten rodyti išėvijoje gyvenančių poetų to paties pobūdžio kūrybos. Tada, minint 70 metų sukaktį nuo Čiurlionio mir-

M. K. Čiurlionis

ties, 1981 metais išėvijoje išleista čionykščiu 16 poetų Čiurlioniškųjų eilėraščių antologija „Žvaigždynų sonatos“. Tokiu būdu okupanto pastangas niveliuojant, dviejuose tomeliuose susikaupė visa poetinė Čiurlioniana. Redaktoriui Alfonsui Tyrutis šį antologinį užmanymą vykdant, buvo galima prisirinkti apsieiti Čiurlioniškųjų eilėraščių jau spausdintuos šaltiniuose. Tačiau redaktorius dar paskatino ir tuos, kurie nebuvo lig šiol Čiurlioniškąją temą rašę. Keli jų atsiliepė didesniu ar mažesniu naujų eilėraščių pluoštu, tuo gražiai papildydami Čiurlioniškosios poezijos aruodą išėvijoje. Antologijos įvade, redaktorius, be kita ko, sako: „Būtų galima kalbėti apie didžiųjų mūsų literatūros ir meno šulį — Donelaičio, Maiorinio, Čiurlionio — renesansą svetimų žemių padangėse. Jie buvo lyg tie kūrybinio pastato pilioriai, prie kurių buvo galima šlietis ar už kurių buvo galima slėptis lemtingojo meto negandose ir sutemose, užkri-tus geležinei uždangai ir užsi-vėrus grįžimo durims į paliktą tėviškę.“

I M. K. Čiurlionį ir jo kūrybą išėvijoje poetiniu žodžiu gręžėsi tiek vyresniosios, tiek vidurinėsios, tiek ir jaunesniosios, daugiausia jau tremty bendrusios ir kūrėjos kartos („žemininkų“) poetai. Vieni jų daugiau pasireiškė Čiurlionio dailės kūrinių interpretacija, kiti jame ieškojo atramos savo jausmams ar pasaulėjautai išreikšti.

Visus juos žavi, stebina ir net stulbina M. K. Čiurlionio prasiveržimas pro erdvės barjerus į begalybę, pro laiko varžtus į amžinybę.

Tokiu būdu Čiurlioniu susižavėję čia minimoje antologijoje yra šie: Faustas Kirša, Stasys Santvaras, Jonas Aistis, Petronėlė Orinitaitė, Jurgis Gliuda, Bernardas Brazdžionis, Benediktas Rutkūnas, Kotryna Grigaitytė, Henrikas Radauskas, Leonardas Andriekus, Aleksis Rannit, Aleksandras Radzius, Balys Auginas, Kazys Bradūnas, Alfonsas Nyka-Niliūnas ir Julija Svabaitė. Ir koks čia formų, temų ir santykio su Čiurlioniu ir jo kūryba įvairumas! Kaip sakėme, antologija išleista, minint 70 metų sukaktį nuo Čiurlionio mirties. Visa tai gražia užuomina atliepia pačios pirmosios antologijos eilutės, parašytos

taipgi 1964 metais mirusio Fausto Kiršos: *Numirė Genijus. Amžiną atilsį. Tegu naktis liepsnų liepsnom apsipila, teauga žmogaus gyvenimas dievop, dievažmogis — žmogum.*

Antologijos autoriai knygoje surikiuoti jų gimimo metų pirmumo eile. Tad po mąsty-tinių Kiršos posmų siūbtelia Stasio Santvaro vienosposmiai ketureiliai rubajatiniai su sukirpime. Vienintelis Aisčio eilėraštis kupa šiam poetui būdingu gauduliu, sielvartingai susietu su Čiurlionio paveikslų temomis. Nemažas Petronėlės Orinitaitės poezijos pluoštas žodžingai perpintas Čiurlioniškųjų įvaizdžių gijomis.

Jurgis Gliuda visai nejučiomis išdildo nuotolį tarp pienės žiedo ir saulės. Bernardas Brazdžionis klasiškais ketureiliais posmais stabtelėja prie populiarųjų Čiurlionio paveikslų — „Bičiulystės“ ir „Aukštos“. Benedikto Rutkūno trapi miniatiūra virpa džiaugsmu ir kraupia nuojauta. Du karaliai, kūdikis, aukuro dūmai ir pienės galvutė blykstelia Kotrynos Grigaitytės „Saulės kūdiky“. Žodines spalvas ir įvaizdžių nuotaikas meistriškai atranka Henrikas Radauskas:

*Tarytum ežero dugne
nugrimzdes klonis,
Kur liūdi žaluma pavargusioj
mėlynėj,
Nutilo sienose žaliuojantis
Čiurlionis,
Ir žiba fosforu vijokliai
vandeniniai.*

Trys Leonardo Andriekaus eilėraščiai jaudina žmogiškuoju džiaugsmo ir tragikos trapumu. Kaimyno Aleksio Rannito užsimintas Čiurlionis tampa vienu nepertraukiamų autoriaus ryšių su pačia Lietuva. Aleksandrą Radzių vilioja Čiurlionio kūrybos astronominės temos bei įvaizdžiai. Balio Augino eilėraščiai savo improvizaciniu lengvumu liejasi kaip subtilių pabraukimų žodinės akvarelės. Artimą pašnekesį su Čiurlioniu mezga Kazys Bradūnas. Tamsiojo ir šviesiojo Čiurlioniškojo Rex papėdėje būties prasmės ieško Alfonsas Nyka-Niliūnas. Ir visa antologija užsklendžiama Julijos Svabaitės posmais, tarytum paties Čiurlionio balsu, atskambančiu mums iš Anapus.

Aplamai antologija ne tik savo turiniu, bet ir gražiu estetišku apipavidalinimu bei puslapiniais Čiurlionio piešiniais yra akiai ir širdžiai labai patraukli ir knygų lentynoje bei spintoje būtina.

Poezija apie M. K. Čiurlionį

Iš lietuvių poetų išėvijoje antologijos „Žvaigždynų sonatos“

STASYS SANTVARAS

PASAULIO SUTVĖRIMAS

*Liepsnoja, sukasi ir lekia dulkių kamuoliai,
Bekraštėj erdvėj vienas kitą lenkdamai mikliai! —
Ar žinote, išminčiai, elektronikos mandrybėm apsikrovę,
Kieno valia klajoja tie galaktikų ir saulų spinduliai?..*

AUKA

*Aukuras kyla į dangų, o pakalnė tokia gūdi!
Viešpatie, ar mano aukojimo dūmai balti, ar juodi? —
Sielą prikroviau beprasmėškų daiktų ir abejonių —
Pats aš tikrai nežinau, kur Tu mane vedi...*

BERNARDAS BRAZDŽIONIS

AUKA

(Čiurlionio paveikslų Kaino-Abelio tapatybės tema)

*Nešu Tau, Viešpatie, aš savo žodžio auką, —
Te juodo dūmo upė teka žemiškon naktin,
Te balto angelo sparnai nuo keršto sielą saugo,
Tegesta karštos plėnys, te šlovė juos iškelia aukštyn.*

*Nešu Tau, Viešpatie, aš savo skausmo auką, —
Suklupęs po dienos našta saulėleidžio metu, —
Neatsitraukei nuo manęs per dieną Tu nė per plauką,
Į aukurą Tau prakaito sunkius lašus metu...*

*Nešu Tau, Viešpatie, aš savo džiaugsmo auką, —
Išsaugotą, išsaugusią jaunų dienų javuos...
Tu man davei gyvenimą kaip gintarinį lauką,
Pražydušį pavasariais gražiausios Lietuvos!..*

*Nešu Tau, Viešpatie, aš savo laimės auką, —
Te baltas dūmo vingis kyla vakaro dangum,
Tegu naktis liepsnų liepsnom apsipila, teauga
Žmogaus gyvenimas dievop, dievažmogis — žmogum.*

JONAS AISTIS

ČIURLIONIS

*Apraizgė širdis dulkėtu voratinkliu,
Čiurlioniška „Saulės sonata“,
Kur karalių galvos nulinkusios
Ir užgniaužti pasakų pasauliai plūta.*

*Neišsiraizgys ji niekuomet iš tų virbų narvinių!..
Tik retharciais suvirpa gijos, karalių galvos keliasi,
Ir pasakos baisios, kaip smakas, švelnios, kaip meilė piemeninė,
Prasiveria dangus, pabyra saulė juoko alasu...*

*Matau karalių sielvartą, jų jėgą vosilkinę,
Ir auga džiaugsmas, raketa išvirsta.
Va, rodos, suvaitos ir apibers žvaigždėm bežadį ilgę,
Bet vėl karaliai lenkias ir, lyg sonatoj, miršta...*

HENRIKAS RADAUSKAS

ČIURLIONIS

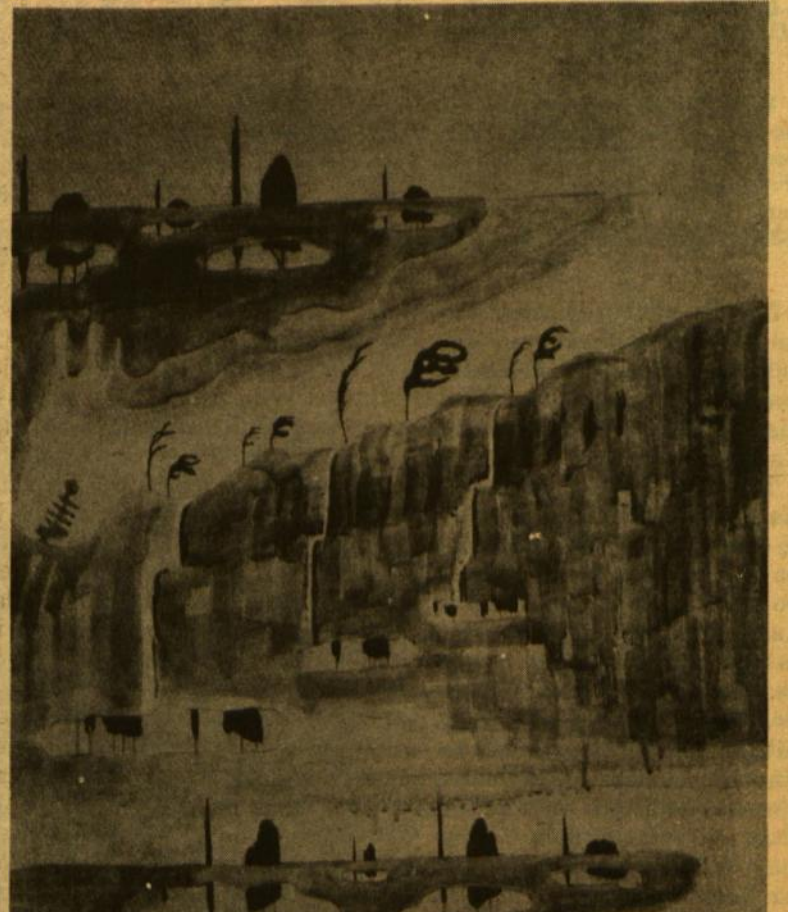
*Tarytum ežero dugne nugrimzdes klonis,
Kur liūdi žaluma pavargusioj mėlynėj,
Nutilo sienose žaliuojantis Čiurlionis,
Ir žiba fosforu vijokliai vandeniniai.*

*Čia amžiai baigėsi, čionai sustojė laikas,
Pražydo pasakoj karališki pelėšiai.
Į pienę miegančių vos gimęs žydras vaikas
Rankas užsnūdusias per žalsų miglų tiesia.*

M. K. Čiurlionis (1875-1911)

Zemaitų koplytstulpiai. 1909.

M. K. Čiurlionis (1875-1911)

Pavasario sonata. Allegro. 1907.

*Žvaigždynų soduose, kur sidabrinės lingės
Beveik nesisupa, kur pumpurai nesprogstą,
Ant suvrančių šakų linguoja žvaigždės tingios
Ir mėnesio šviesoj numirusioj prinoksta.*

*Tylus švytėjimas pražydušios nirvanos
Sutirpsta rūbuose medūzos kristolinės,
Ir užiančiom gelmėm kartoją Okeanos
Galingą ilgęj dainuojančios undinės.*

LEONARDAS ANDRIEKUS

ALLEGRO

*Bekeliaujant nugairino vėjai
Šiaurės alkų ramias atšlaites,
Iš padangės, kurią nemylėjai,
Išgaminiojo žvaigždes.*

*Tu nurimsti, lyg būtų jau dingus
Chaoze ir žvaigždynų sonata —
Tie taškai, ratilai, vingių vingiai,
Ta būtų keista...*

*Bet nejaugi patsai nekeliauji
Džiaugsmo tiltu anapus naktų,
Kai silpnėje kūnas ir kraujas
Šaukia: Būkim kartu!*

*Ar nėra ta sparnuota būtų
Suplasnojusi tavo dvasia
Neaprepiamos Dievo kūrybos
Srautuose?*

*Tu nuo alkų pradėjęs kelionę
Į žvaigždinio Allegro sritis,
Pamatysi, ką matė Čiurlionis,
Kai pralaužė naktis.*

KAZYS BRADŪNAS

IŠ „ANTROSIOS FUGOS“

*Kas gali būt realiau
Kaip mediniai kryžiai prie tako
Ten, kur tu ir kur aš gimiau,
Ten, kur smiltys į viską atsako.*

*Atsigulki į žolę laukuos,
Paskęsk į peizažo spalvą,
Vien stebėki, kaip vėjai sukuos
Baltą debesio galvą.*

*Ir nieko nebus realiau,
Kaip tavo paties alsavimas,
Ir nieko giliau,
Kaip šaltinio čiurlenimas...*

ALFONSAS NYKA-NILIŪNAS

TAMSUSIS REX

*Atsimenu, kaip skausmas pagrobė mane augintiniu
Ir išvežė kažkur beprotiškai liūdnu laivu.
Bet aš pakėliau ranką prieš šį tėvą irėjau savos tikrovės ginti,
Kovodamas prieš nesupratusius manęs dievus.*

*Aš ją palieš norėjau. Mano tėvas naktimi ją uždengė
Tartum nulažta vėliava saulėlydžio fone;
Ir mano nugalėtas jis kaip ažuolas audringą naktį uždamas.
Bedugniam pralaimėjimui vėl parbloškė mane.*

*O aš išvydau virš kalnų ir saulų spindint Beprotybę,
Nušviečiančią paskutines genialių alchemikų dienas skaudžia
šviesa,*

*Ir milžinišką Kristų besišypsantį žmogaus iškeltą kybantį,
Kuris žiūrėjo į mane skaisčiom akim su širdgela baisia,
O audroje plasnojo užtančiais sparnais dievų nebesuvaldoma
žmogaus dvasia,*

Ir artinos Naktis, lyg karalienė, visoje duiprasmėškų didybėje.

Baltų dramaturgijos enciklopedija

DR. J. BALYS

BALTIC DRAMA. A Handbook and Bibliography. Edited by Alfreds Straumanis. Prospect Heights, Ill.: Waveland Press, 1981. xiv, 705 psl. \$35.

Laikau rankose storą 705 psl. knygą: *Baltic Drama*. Jos autorius latvis Alfreds Straumanis, teatro profesorius Pietiniam Illinois universitete, Carbondale, Ill.

Tai jau trečia to paties autoriaus paruošta knyga apie baltų dramaturgiją. Pirmosios dvi buvo atskirų dramų vertimai, po dvi iš estų, latvių ir lietuvių kalbų. Knygoje „Confrontation with Tyranny“ (1977) randame vertimus A. Landsbergio „Penki stulpai turgaus aikštėje“ ir A. Skėmos „Pabudimas“. Knygoje „The Golden Steed“ (1979) yra vertimai K. Borutos „Baltaragio malūnas“ (scenai pritaikė E. Ignatavičius) ir K. Sajos „Devynbėdžių kaimas“.

Naujos knygos „Baltic Drama“ antrinė antraštė sako, kad tai „A Handbook and Bibliography“. Taip ir yra. Knyga padalinta į tris dalis: estų, latvių ir lietuvių dramaturgija. Kiekvienos dalies sąrašas tokia pat. Pirmiausia duodama bendra tos tautos dramaturgijos apžvalga. Lietuviškos dramos aptarimą parąšė Algirdas Landsbergis (p. 381-386). Toliau eina žymesnių dramaturgų ir jų veikalų aptartis, su pagrindinėmis biografinėmis žiniomis, maždaug trys ketvirčiai spaudos puslapio kiekvienam. Taip išsamiau aptarti yra šie lietuvių rašytojai, kiek tai liečia jų dramaturginę kūrybą (alfabetinė tvarka): V. Alantas, K. Binkis, S. Čiurlionienė, J. Glinskis, A. Gričius, J. Grinys, J. Grušas, Gužutis (A. Fromas), K. Inciūra, A. Kairys, V. Krėvė, A. Landsbergis, A. Liobytė, J. Marcinkevičius, K. Ostrauskas, Putinas (V. Mykolaitis), A. Rūkas, K. Saja, S. Santvaras, A. Skėma, B. Sruga, P. Vaičiūnas ir Vydūnas (V. Storasta). Kas tuos dramaturgų ir jų veikalų patarimus parašė — nėra pasakyta. Manau, kad nesuklysiu spėdamas, kad jie parašyti A. Landsbergio ir B. Vaškelio (dauguma). Aptarimai dalykiški ir teikia gerą informaciją, nors visados gali atsirasti nuomonių, kad kai kuris autorius vertintas nepakankamai, o kitas pervertintas.

Didžioji knygos dalis yra bibliografija. Lietuviška apima psl. 408-560, nr. nuo 40001 iki 5349. Ar galima buvo spėti, kad iki 1980 m. buvo parašyti net 1349 lietuviški dramos veikalai? Čia įtraukti ir rankraščiai, jei veikalas buvo kur suvaizdintas. Nėdėdami vertimai iš svetimų kalbų, bet lietuviškų dramų vertimai į svetimas kalbas yra sužymėti. Nedaroma jokios „diskriminacijos“ dėl veikalo turinio, literatūrinės vertės ir išleidimo vietos. Įtraukti ir šių dienų Lietuvoje išleisti veikalai. Mus stebina JAV išleistų ar vaidintų veikalų gausumas, tai rodo, kad dramos mėgėjai būreliai buvo gana gausūs ir jiems reikėjo veikalų. Pamatome, kad toks Juozas Cepukaitis (1870-1923) parašė ir atspausdino Amerikoje 1906-1921 m. laikotarpyje net 42 pjeses ir monologus. Tokių daug kam iš mūsų negirdėtų autorių šioje bibliografijoje rasime gana daug. Estiškų dramų knygoje įtraukta 909 ir latviškų — 2391.

Bibliografija duodama alfabetine tvarka pagal auto-

rius. Pirmiausia autoriaus pavardė ir vardas, skliausteliuose gimimo ir mirimo datos, jeigu jos žinomos. Tada veikalo antraštė ir jos angliskasis vertimas skliausteliuose. Jeigu žinoma, tai pažymėta, kada veikalas buvo pirmą kartą suvaizdintas. Toliau vieta, leidėjas ir metai. Seka trumpa aptartis: kelių veiksmų ar paveikslų, pvz. „Drama in three acts, four scenes“. Dažnai dar nurodoma, kiek veikia vyrų ir moterų, jų vidutinis amžius, apsirėdymas ir veiksmo vieta. Žymesniems veikalams duoti platesni aptarimai, kurie esti iki pusės spaudos puslapio. Pagaliau daug kur pažymėtos Amerikos bibliotekos, kuriose galima tuos veikalus rasti. Duotos nuorodos apie pseudonimus ir kriptonimus. Tad bibliografinė sąranga yra gana gera.

Knygos gale yra visa eilė indeksų. Pagal turinį veikalai indeksuoti ir folkloristinius, istorinius, socialūs kaitos ir vaikams skirtus veikalus. Yra antraščių (pagal originalą ir vertimus) ir autorių (su pseudonimų nuorodomis) indeksai. Yra ir bendrinė atrinkta bibliografija apie Baltijos kraštus (p. 570-584). Pridėtos kiekvienam kraštui chronologinės lentelės apie jų didžiuosius dramaturgus.

Veikalas duoda tiek daug informacijų, kad tai tikra enciklopedija. Finansinė parama šiam veikalui paruošė buvo gauta iš National Endowment for the Humanities. Aišku, tokiame darbe vieno asmens jėgų neužtenka. Užtat Straumanis kreipėsi į visą eilę institucijų ir asmenų, prašydamas jam padėti. Jie suminėti knygos pradžioje. Jis atsiuntė peržiūrėti lietuviškos bibliografijos rankraštį ir šios recenzijos autoriui. Buvo reikalinga patarimų ir papildymų, ir dabar atrodo, kad stambių klaidų bus išvengta, nors bibliografijoje niekada negalima pasiekti tobulumo. Spaudos kėpiukas irgi mėgsta iškreipti savo pokštus. Taip 4069 antraštė „Velnia“ pateikta angliškai „Delivery“.

NAUJI LEIDINIAI

• Pranas Gaida, NEMARUS MIRTINGASIS: ARKIVYKUPAS TEOFILIS MATULIONIS. Ganytojas, kalnys, kankinys ir laimėtojas. Išleido Lietuvių katalikų mokslo akademija 1981 m. Romoje. Veikalas įrikuotas į LKM Akademijos „Negestancijų žiburių“ seriją. Knyga didesnio formato, 370 psl., iliustruota nuotraukomis, kaina — 12 dol. Knygos viršelis — dail. VI. Žilias.

Autoriaus įvardinime žodyje, be kita ko, sakoma: „Nors viešumon išėina tik vienas šios monografijos autorius, tačiau autorinė atsakomybė tenka ne jam vienam — antrasis, autorius, gyvenęs Lietuvoje, šiuo metu negalėjo būti

NEMARUS MIRTINGASIS

Arkivyskupas
Teofilus
Matulionis

Bibliografija duodama alfabetine tvarka pagal auto-

Rašytojas Antanas Vieniulis-Zukauskas, mūsų literatūros klasikas, nuo kurio gimimo š.m. balandžio mėn. 7 d. sueina 100 metų. Mirė 1957.VIII.17 Anykščiuose, ten ir palaidotas. Labiausiai klasiko vardą igijo savo nepalyginamais apsakymais. Tokie yra nepamirštami jo „Užkeiktieji vienuoliai“, „Amžinasis smuikininkas“, „Paskenduolė“. Rašė ir apsakų, romanų, dramų, kelių įspūdžių ir kt. Apie pastaruosius jo gyvenimo dešimtmečius Pranas Naujokaitis savo „Lietuvių literatūros istorijos“ čionykštame antrame tome 1975 m. prasiitaria taip: „Skandžių asmenisčių pergyvenimų patyręs pirmosios bolševikų okupacijos metu, A. Vieniulis pasiliko Lietuvoje ir antrąją okupaciją užėmė. Nežinia, ar kieno spaudžiamas, ar pats norėdamas prisitaikinti prie esamos padėties, rašytojas atidavė literatūrinę duoklę okupanto reikalavimams“. Tačiau ir tokiose sąlygose A. Vieniulis talentas įstengė susipindėti nuostabią šviesą: prieš pat mirtį 1957 m. išleista jo sube-trintų atsiminimų knyga „Iš mano atsiminimų“ kai kuriais apsakymais, ypač „Samdinė Elena“, prilygsta geriausiems savo jaunystės metų kūriniais.

t.b. „Devilry“, 4616 antraštė „Užburta karaliūna“ duota angliškai „The Enchanted Princess“, t.b. „Prince“.

Šiaip veikalas visais atžvilgiais bus naudingas. Galės būti skirtingų nuomonių dėl atskirų autorių ar jų veikalų aptarimo bei įvertinimo, bet tai neišvengiamas dalykas.

savotiškų anų garbingų žmonių charakterio bruožus. Galima būtų tik šypytelti ir dėl panašų kun. Pr. Gaidos pastangų. Tačiau kai jis neleidžia leideiui taisyti net datų ir tikrinių vardu netikslumų, tai jau yra daugiau negu keista.

• WORLD LITERATURE TODAY, Volume 56, Number 1, Winter 1982. A Literary Quarterly of The University of Oklahoma. Editor: Ivar Ivask, 630 Parrington Oval, Room 110, Norman, Okla. 73019.

Administracijos adresas: World Literature Today, 1005 Asp Ave., Norman, Okla. 73019. Asmeniškoji metinė prenumerata — 23 JAV dol., bibliotekoms ir įstaigoms — 35 JAV dol.

Tai liuksusiniai didelio formato, portretinėmis autorių nuotraukomis iliustruotas pasaulinės šių dienų literatūros žurnalas. Apžvalginiai straipsniai užgriebia visų žemynų ir visų tautų literatūrą. Kiti straipsniai vėl ilgiau stabtelėja ties vienu ar kitu ryškesnių šių dienų autorių. Žurnalas yra geras dabarties literatūrinio krypčių, įvairių tautų literatūrų ir pavienių kūrėjų veidrodys.

Žurnalas kone dviejų šimtų didelių puslapių, iš kurių beveik du trečdaliu užima naujų knygų recenzijos. Tarp jų neaplenkiama ir lietuvių literatūra. Šį kartą recenzuojama Juozo Apučio novelių rinkinys „Tiltas per Žalpę“ (Violeta Kerlertas) ir Antano Tulio novelių knyga „Inteligentų stalas“ (Rimvydas Šilbajoris).

• LIETUVIŲ KALBOS SIONIMŲ ŽODYNĖLIS. Sudarė Danutė Bindokienė. Išleido Kristijono Donelaičio liuanistinės mokyklos 1982 m. Chicagoje. Tiražas — 1000 egz. Spaudė M. Morkūno spaustuvė. Leidinys kietais viršeliais, 286 psl., kaina — 10 dol. Knyga galima gauti ir užsisakyti šiuo adresu: Julius Širka, 10256 S. Bell, Chicago, IL 60643.

Didžiai naudingas leidinys. Paruoštas kruopščiai ir sąžini-

gai. Labai parankus ne vien tik mokyklai ir mokiniams, bet ir kiekvienam, kuriam bent kiek rūpi mūsų kalbos turtingumas, jos grynumas ne vien tik knygoje ar laikraštyje, bet ir kasdieniniame jos vartojime bei asmeniniame laiške.

• SVIETIMO GAIRĖS, 1981 m. gruodžio mėn., Nr. 26. Lietuviško ugdymo žurnalas mokyklai ir šeimai. Leidžia JAV LB Švietimo taryba Chicagoje. Redaguoja Stefanija Stasiene, 18112 Windward Rd., Cleveland, OH 44119. Administruoja Juozas Plačas, 3206 W. 65th Pl. Chicago, IL 60629. Žurnalas išėina du kartus per metus. Prenumerata — 4 dol., atskiras numeris — 2 dol.

Šį kartą: A. Salynas „Tu neužmiršk geriausio draugo“ (eilėraščių apie mokytoją); J. Plačas „Lietuviškos ugdymo išėivijoj“; K. R. „Religinis auklėjimas“; Grasilija Meiluvienė „Išlaikykime lietuvių kalbą gyvą“; Vacys Kavaliūnas „Rašiniai ir jų kompozicija“; A. Bagdonas „Jonas Jablonskis ir bendrinė lietuvių kalba“; Br. Juodelis „Mokytojų savaitė Dainavoje“; Kazė Vaičiūnienė „Pirmoji pagalba“; J. Masilionis „Dvi dramos iš vysk. M. Valančiaus gyvenimo“; S. S. „Kūčių vakaras“; Mūsų mirusieji; Kur, kas, kada; Nauji leidiniai ir kt.

• SKAUTŲ AIDAS, 1982 m. sausio mėn., Nr. 1. Leidžia LSS Tarybos Pirmia. Redaguoja Antanas Saulaitis, S.J., 2345 West 56 St., Chicago, IL 60636. Administruoja Malvina Jonikienė, 6346 S. Washtenaw Ave., Chicago, IL 60629. Metinė prenumerata — 5 dol. garbės prenumerata — 10 dol., garbės leidejo prenumerata — 25 dol.

Daugiausia skautiškai veiklai ir skautiškam lavinimui skirti puslapiai. Visi jie gražiai iliustruoti nuotraukomis ir piešiniais.

• A. P. Bagduons, GYVENIMAS NAJŪKAA. Žemaitiškų apsakymas. Knyga išleido Kraškių sambūris Chicagoje 1982 m. Viršelį piešė dail. Petras Aleksa. Spaudė „Draugo“ spaustuvė. Tiražas — 500 egz. Kaina — 6 dol., su persiuntimu — 6 dol 95 centai, Illinoisaus gyventojai dar pridėda 42 centus valstijos mokesčių. Leidinys 190 psl., gaunamas ir „Drauge“.

Knygon sudėta 14 ilgesnių ir trumpesnių apsakymų, parašytų žemaitiškų tarme. Kitų Lietuvos kampų lietuviams tai bus savotiška egzotika. Patiems žemaičiams bus grynusiausia ir įprasta realybė, širdžiai artimas gimtosios tarmės sentimentas.

• VILTIS, Vol. 41, No. 1, May 1982. A Magazine of Folklore and Folk Dance. Leidėjas ir redaktorius Vytautas F. Beliajus, P. O. Box 1226, Denver, CO 80201. Metinė prenumerata — 10 dol., užsienyje — 12 dol., atskiro numerio kaina — 2 dol.

Daugiausia vietos šį kartą skiriama slovenų liaudies šokiams, papročiams ir liaudies menui. Rašoma ir apie japonų liaudies šokius. Paminima ir neseniai išėjusi mūsų plokštelė „Motulės dainos“, įdainuota Bostono etnografinio ansamblio „Sodauto“.

Aktorė Laima Rastenytė-Lapinskienė deklamuoja Zitos Sodeikienės poeziją jos parodos atidaryme Chicagoje.

Dailininkė Zita Sodeikienė savo parodos atidaryme „Galerijoje“, Chicagoje, kovo mėn. 12 d.

Dalis buvusios Zitos Sodeikienės parodos atidaryme „Galerijoje“, Chicagoje, š.m. kovo mėn. 12.

Iškili lietuvi mokslininkė

Pastaruoju metu yra nemažai pasižymėjusių lietuvių įvairiose mokslo srityse. Viena tokių yra dr. Elena Liatukienė, Howardo universiteto, Washingtone, D.C., odontologijos (Restorative Dentistry) profesorė. Jos straipsniai yra buvę įvairiuose profesiniuose žurnaluose. Dalį savo tyrimų rezultatų ji pateikė Stomatologijos tyrimų tarptautinės draugijos (International Association for Dental Research) suvažiavime kovo 18-21 dienomis New Orleans, La. Jos tema buvo „Poliruoto ir nepoliruoto paruošto emalio paviršius, nepadengtas atstatoma medžiaga in Vitro“ (Polished versus Unpolished Etched Enamel Surface Not Covered by Restoration in Vitro). Ši tema buvo pavaizduota 8x4 pėdų lentoje taip, kad žiurovas galėtų suprasti visą tyrimo procedūrą, vartotą medžiagą ir metodus bei gautus rezultatus. Tam buvo panaudoti paveikslai, brėžiniai, fotografijos ir duotas trumpas paaiškinimas tokio didumo raidėmis, kad buvo galima skaityti iš kelių pėdų atstumo.

Šis dr. Liatukienės temos pavaizdavimas susilaukė didelio dėmesio. Medžiagos buvo gražiai išdėstytos. Fotografijos buvo aiškios ir didelės. Elektrono mikroskopo analizės sudarė gerą įspūdį. Jos buvo net iki penkių tūkstančių kartų padidintos. Jose buvo parodytas normalus ir paruoštas kalcifikuoto emalio audinys. Tyrimo rezultatai buvo trumpai išdėstyti ir patvirtinti nuotraukomis.

Tai buvo gražus lietuvių mokslininkės dr. Liatukienės pasirodymas. Tą pačią dieną šiam tarptautiniam suvažiavime savo tyrimo darbus taip pat pademonstravo stomatologijos specialistai iš kitų Amerikos vietų bei Norvegijos, Japonijos ir Kanados.

Paminėtina taip pat, kad dr. Liatukienė yra parengusi daugiau kaip penkiasdešimt dantų gydymo modelių pagal paskutinius modernius metodus (Visual Aids), kurie yra paskelbti Viade Products, Inc.

Daugiausia vietos šį kartą skiriama slovenų liaudies šokiams, papročiams ir liaudies menui. Rašoma ir apie japonų liaudies šokius. Paminima ir neseniai išėjusi mūsų plokštelė „Motulės dainos“, įdainuota Bostono etnografinio ansamblio „Sodauto“.

Aktorė Laima Rastenytė-Lapinskienė deklamuoja Zitos Sodeikienės poeziją jos parodos atidaryme Chicagoje.

Dailininkė Zita Sodeikienė savo parodos atidaryme „Galerijoje“, Chicagoje, kovo mėn. 12 d.

Dalis buvusios Zitos Sodeikienės parodos atidaryme „Galerijoje“, Chicagoje, š.m. kovo mėn. 12.

Dalis buvusios Zitos Sodeikienės parodos atidaryme „Galerijoje“, Chicagoje, š.m. kovo mėn. 12.

Dr. Elena Liatukienė

kataloge. Šiuos modelius gali įsigyti odontologijos mokyklos, o Howardo universitete jie yra įtraukti į privalomų naudoti medžiagų bei knygų sąrašą.

Praeitais metais dr. Liatukienė buvo gavusi iš universiteto akademines atostogas paruošimui odontologijos (Operative Dentistry) vadovėlio, kurio nemažą dalį ji jau yra parengusi.

Dr. Liatukienė taip pat yra kviečiama padaryti pranešimų iš savo srities. Pvz. pernai gruodžio mėn. Kolumbijos Distrikto dantistų draugijos moksliniame susirinkime ji kalbėjo apie techniką dantų sutvarstymu su amalgama (Technique and Variations in Splinting Teeth with Amalgam), pavaizduodama visa tai skaidrėmis. Taip pat ji buvo pakviesta padaryti pranešimą garsioje Walter-Reed karo ligoninėje Washingtone ir kitur. Pažymėtina, kad dr. Liatukienė yra žymi mokslininkų draugijos (American Research Society) narė.

Greta savo mokslinio darbo dr. Liatukienė taip pat randa laiko atsilankyti į lietuvių parengimus bei talkinti organizacinėje veikloje. Pvz. pernai ji padarė pranešimą Washingtono lietuviams apie naujausius dantų gydymo metodus.

Apie Sodeikienės parodą Chicagoje

Dail. Zitos Sodeikienės paroda, vykusią Chicagoje, („Galerijoje“, 744 N. Wells St.), nuo kovo 9 iki 28, aprašė amerikiečių meno kritikas Harold Haydon „Chicago Sun-Times“ dienraštyje (1982 kovo 26 d. laidoje). Haydonas pradėdamas savo straipinį apie Zitos Sodeikienės darbus, sakydamas, kad šį dailininkę yra vienas iš svarbiausių mūsų dailininkų (one of our most important artists). Anot jo, Sodeikienės paveikslų vaizdai yra aiškūs, bet jų prasmė suerzina žiūrovo vaizduotę. Nėgana jų įrikuoti į siurrealistų gretas. Tiesa, siurrealistinių užuominų jos darbuose apstu, paminimų „Art Deco“ būdinguosius bruožus: aiški kompozicija, stiprus formalizmas. Savo tapyboje Sodeikienė sukuria permatomas ir skęstančias formas, kuriose gilioji erdvė yra suvokiama perspektyvos ir plaukiojančių formų rėmuose. Straipsnio autorius žavis ir dailininkės piešiniais, suminėdamas šiuos: „Teh Rise and Fall of Corporate Man“, „Affluent America“, „Let's Talk“, „The Mergers Meet the Mermaids“. Piešiniai yra tobulai atlikti, pilni idomių detalių, apipinti dekoratyviais rėmeliais. Sodeikienės braižas yra gyvas, jos spalvų niuansai liejasi vienas į kitą. Pamini taip pat, kad parodos atidaryme susipažinta ir su dailininkės poezijos knyga, kalbančia apie jos išgyvenimus karo metu ir apie dabartinio gyvenimo vargus ir džiaugsmus.